

Romaniasiaain neuvottelukunta

LAUSUNTO
5.5.2021Sivistyslautakunta
siv@eduskunta.fiViite Asia: Kirjallinen lausunto sivistysvaliokunnalle
VNS 1/2021 vp Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko**ROMANIASIAIN NEUVOTTELUKUNNAN LAUSUNTO KOSKIEN VALTIONEUVOSTON KOULUTUSPOLIITTISTA SELONTEKOA**

Valtakunnallinen romanasiaain neuvottelukunta kiittää mahdollisuudesta antaa Valtioneuvoston koulutuspoliittista selontekoa koskeva kirjallinen lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle.

Selontekoa koskevia yleishuomioita

Romaniasiaain neuvottelukunta pahoittelee sitä, ettei romanien koulutukseen ja kouluttautumiseen liittyviä asioita käsitellä selonteossa omana lukunaan. Vaikka romanit ovat pääosin sisällytetty tekstiin osaksi selontekoa, joka on laaja ja tarkasti laadittu, koulutuksellisesti muuta väestöä heikommassa asemassa olevat romanit tulee mainita omassa luvussaan.

Romaneita koskevat koulutuspolut/romanien koulutusta käsittelevä osio olisi ollut luonteva olla luvussa 3 *Koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteet ja toimenpiteet*, jossa on käsitelty erikseen ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet, maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut, vammaisten ihmisten oppiminen ja saamenkielinen koulutus.

Nykytilanne

Opetushallituksen toimesta on tutkittu säännöllisesti romaniväestön koulutusasioita, varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen ja siksi tiedämme romaniväestön koulutukseen liittyvän tilanteen, tarpeet ja kehittämiskohteet. Romaniväestön koulutustaso on keskimäärin edelleen alhaisempi kuin pääväestön. Nykyisin suurin osa romanioppilaista menestyy peruskoulussa samalla tavoin kuin muutkin oppilaat. Monille romaninuorille on haasteellista saada opintoihin liittyvä harjoittelupaikka ja tämä puolestaan vaikuttaa suoraan heidän opiskelumotivaatioon ja uskoon työpaikan saamisesta. Romanit pitää nähdä tulevaisuuden yhteiskunnan rakentajina.

Tiedämme, että romaniväestön osallistuminen muuhun koulutukseen on vähäisempää kuin pääväestön nuorilla. Peruskoulun päättötodistuksen saaneista romaninuorista noin puolet hakeutuu ammatillisiin opintoihin, mutta lukio on vielä tuntematon mahdollisuus. Vuosittain vain muutama romanioppilas jatkaa opintojaan lukiossa, kun kaikista peruskoulun suorittaneista lukiossa jatkaa noin puolet. (Opetushallitus)

Vaikka romanit ovat aina arvostaneet koulutusta ja kouluttautuneita ihmisiä, koulutuksen ei ole aiemmin koettu olevan tarpeen romanien oman elämän ja toimeentulon edistäjänä. Nyky-yhteiskunnassa ei enää perinteisillä romanien harjoittamilla elinkeinoilla tulla toimeen.

Yleinen Suomessa harjoitettu hyvinvointipolitiikka ja vuosikymmenten aikana romaneille kohdennetut erityistoimet ovat omalta osaltaan parantaneet ja vakauttaneet romanien elinolosuhteita. Kaikista suurimmat edistysaskeleet on viime vuosikymmeninä otettu romanien asuinolosuhteiden kohentumisessa, varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen osallistumisessa, perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen sekä romanikielen yliopisto-opetuksen osa-alueilla. Tämä on suurelta osin romanien ja viranomaisten myönteisen vuorovaikutuksen sekä määrätietoisen kansallisen yhteistyön ansiota.

Suomen romanien arvostus koulutusmahdollisuuksia kohtaan on lisääntynyt sitä mukaa, kun romanikulttuuri on tasavertaisena hyväksytty yhteiskunnassa ja koululaitoksessa. Koulutuksen merkitys tienä työelämään ja muuhun yhdenvertaiseen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on avautunut.

Koulutukseen osallistumiseen tarvitaan vahvistamista

Romanien koulutukseen osallistumisen vahvistamista tarvitaan edelleen sekä romanilasten ja -nuorten tarpeiden huomioimista varhaiskasvatuksessa, oppilaan ohjauksessa ja oppilashuollossa. Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen henkilöstön koulutus ja tiedon lisääminen romaniväestöstä on tärkeää tavoitteen saavuttamiseksi. Opetushenkilöstön tulee vahvistaa yhteistyössä kotien kanssa romanioppilaiden identiteettiä ja tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista.

Suunnitteilla on malli romanioppilaiden koordinoivasta kehittäjäoppilaanohjaajasta (kehittäjäopo), jossa yhdenmukaistettaisiin romanioppilaiden oppilaanohjausta kouluissa. Oppilaanohjaajan työnkuvasta oppimaan oppimisen – kokonaisuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Myös oppilaan vahvuuksien esiin nostaminen sekä jatko-opintoihin hakeutuminen olisi hyvä käynnistää jo 8:nnelta luokalta lähtien.

Hallinnollisiin määritelmiin pohjautuva ohjausjärjestelmä (koulutusjärjestelmän normaalibiografia) saattaa olla yhteen sopimaton esimerkiksi romaninuorten sukupuolen tai kehitysvaiheen kanssa. Koulutusorientaatio, oppimisvaikeudet, horjuva koulutuspolku, työelämän haaveet ja koulutusvalinnat eivät välttämättä kohtaa. Tilallinen eriytyminen (etnistynyt vuorovaikutus) saattaa luoda lisähaasteita.

Romanikielen aseman vahvistaminen

Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan romaneilla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, kuitenkin ei ole vielä löytänyt riittävää rakenteellista soveltamisalaa romanien kulttuurin ja historian sisällyttämisessä koulutusrakenteidemme tiedollisiin sisältötavoitteisiin eikä romanikielen käyttöalueiden turvaamiseen.

Suomessa puhuttu romanikielen pohjoinen murre, kaalo, on vakavasti uhanalainen, ja sen säilyminen edellyttää pikaisia toimenpiteitä. Romanit haluavat romanikielen ja -kulttuurin arvojen säilyvän myös seuraaville sukupolville. Katoamassa olevan romanikieli ja sen opettaminen tulee resursoida ja turvata tehokkaasti. Suomen koulutus- ja kielipoliittiset kehittämistavoitteet tulee laajentaa koskemaan myös romanikielen kehittämistä.

Äskettäin opetushallituksessa käynnistynyt romanikielen elvytys selvityksen tekeminen on askel oikeaan suuntaan, mutta se ei riitä vielä turvaamaan romanikielen käytön laajentumista niin, että romanivanhemmat näkisivät kielen käytön arjessa hyödyllisenä ja lastensa koulutukseen kuuluvana asiana.

Toimenpide-ehdotuksissa tuomme esiin joitakin konkreettisia toimenpiteitä, joilla romaniväestön koulutustasoa, osallistumista, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta edistetään Suomessa.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET**Koulut, oppilaitokset**

- tulee laatia selkeä toimenpidesuunnitelma, jolla turvataan romanioppilaiden nivelvaiheet sekä opiskeluvalmiudet ja arvioidaan niiden toteutumista ja tarvittaessa resursoidaan uudelleen -> romanitaustaisia oppilaanohjaajia.
- tarvitaan erityiset tukitoimet romanipoikien koulukeskeytyksiin, jotka tulisi aloittaa jo ala-koulusta jatkuen yläkouluun ja jatko-opintoihin (romanipojat keskeyttävät koulunsa useammin, kuin tytöt, eivätkä saa päättötodistusta, eivätkä pääse/mene jatko-opintoihin).
- tarvitaan välineitä, joilla sitouttaa myös perheitä koulunkäynnin tukemiseen, ohjaustyöhön ja valintapäätöksiin. Romanioppilaille koordinoitulla ohjaustyöllä voisi saada vanhempien ja lasten odotuksia kohtaamaan paremmin koulutusjärjestelmän tarjoamat mahdollisuudet.
- tulee lisätä romanien historian ja yleisen romanitietouden lisäämistä kaikille luokka-asteille myös lukioon sekä ammatillisiin opintoihin.

Romanikieli- ja kulttuuri

- tulee resursoida romanikielisiin kielikylpyihin päiväkoteihin ja kielipesätoimintaan nuorille ja aikuisväestölle.
- tulee resursoida digitaalisiin materiaaleihin kielenoppimisen avuksi (lautapelit, kirjat, videot).
- tulee määritellä tarkasti romanikielen elvytystoimenpiteet, miten sitä tehdään, kuka sitä tekee ja kenelle.
- tulee laatia suunnitelma siitä, kuinka romanikielen opettajien koulutus järjestetään (Helsingin yliopiston romanikielen ja kulttuurin opetusyksikkö, opetushallitus) ja mikä taho siitä vastaa.
- tulee varmistaa romanikielen asema tulevaisuudessa esimerkiksi omalla kielilailla.

Romaniasiain neuvottelukunta tulee mielellään Sivistyslautakunnan kuultavaksi liittyen lausunnossamme esitettyihin huomioihin.

Helsingissä 5.5.2021

Erityisasiantuntija
vs. pääsihteeri

Janette Grönfors

TIEDOKSI

Romaniasiain neuvottelukunta